

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

5. září 2012*

„Směrnice 2004/83/ES — Minimální normy týkající se podmínek přiznávání postavení uprchlíka nebo statusu podpůrné ochrany — Článek 2 písm. c) — Postavení ‚uprchlíka‘ — Článek 9 odst. 1 — Pojem ‚akty pronásledování‘ — Článek 10 odst.1 písm. b) — Náboženství jako důvod pronásledování — Souvislost mezi tímto důvodem pronásledování a akty pronásledování — Pákistánští státní příslušníci, členové náboženského společenství ahmadiyya — Akty pákistánských orgánů, které směřují k zákazu práva projevu náboženského vyznání na veřejnosti — Dostatečně závažné akty, aby dotyčná osoba mohla mít oprávněné obavy, že bude vystavena pronásledování z důvodu svého náboženského vyznání — Posuzování skutečností a okolností jednotlivě — Článek 4“

Ve spojených věcech C-71/11 a C-99/11,

jejichž předmětem jsou žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podané rozhodnutími Bundesverwaltungsgericht (Německo) ze dne 9. prosince 2010, došlými Soudnímu dvoru dne 18. února a 2. března 2011, v řízeních

Bundesrepublik Deutschland

proti

Y (C-71/11),

Z (C-99/11),

za přítomnosti:

Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht,

Bundesbeauftragter für Asylangelegenheiten beim Bundesamt für Migration und Flüchtlinge,

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení V. Skouris, předseda, A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts a J.-C. Bonichot, předsedové senátů, A. Rosas, R. Silva de Lapuerta, E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen (zpravodaj), T. von Danwitz, A. Arabadžev a C. G. Fernlund, soudci,

generální advokát: Y. Bot,

vedoucí soudní kanceláře: L. Hewlett, vrchní rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 28. února 2012,

* Jednací jazyk: němčina.

s ohledem na vyjádření předložená:

- za Y a za Z C. Borschbergem a R. Marxem, Rechtsanwälte,
- za německou vládu T. Henzem a N. Grafem Vitzthumem, jakož i K. Petersen, jako zmocněnci,
- za francouzskou vládu G. de Berguesem a B. Beaupère-Manokha, jako zmocněnci,
- za nizozemskou vládu C. M. Wissels a B. Koopman, jako zmocněnkyněmi,
- za Evropskou komisi M. Condou-Durande a W. Bogensbergerem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 19. dubna 2012,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce se týkají výkladu čl. 2 písm. c) a čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice Rady 2004/83/ES ze dne 29. dubna 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany (Úř. věst. L 304, s. 12, a oprava Úř. věst. 2005, L 204, s. 24; Zvl. vyd. 19/07, s. 96, dále jen „směrnice“).
- 2 Tyto žádosti byly předloženy v rámci sporů mezi Bundesrepublik Deutschland, zastoupenou Bundesministerium des Innern (spolkovým ministerstvem vnitra), které je samo zastoupeno Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Spolkovým úřadem pro migraci a uprchlíky, dále jen „Bundesamt“), a Y a Z, pákistánskými státními příslušníky, týkajících se toho, že Bundesamt zamítl žádosti o azyl a o přiznání postavení uprchlíka podané Y a Z.

Právní rámec

Mezinárodní právo

Úmluva o právním postavení uprchlíků

- 3 Úmluva o právním postavení uprchlíků, která byla podepsána dne 28. července 1951 v Ženevě [*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 189, s. 150, č. 2545 (1954)], vstoupila v platnost dne 22. dubna 1954. Byl k ní připojen Protokol týkající se právního postavení uprchlíků, který byl uzavřen v New Yorku dne 31. ledna 1967 a vstoupil v platnost dne 4. října 1967 (dále jen „Ženevská úmluva“).
- 4 Podle čl. 1 části A odst. 2 prvního pododstavce Ženevské úmluvy se pojem „uprchlík“ vztahuje na kteroukoli osobu, jež „se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti; totéž platí pro osobu bez státní příslušnosti nacházející se mimo zemi svého dosavadního pobytu následkem shora zmíněných událostí, a která vzhledem ke shora uvedeným obavám se tam nechce nebo nemůže vrátit“.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

- 5 Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsaná dne 4. listopadu 1950 v Římě (dále jen „EÚLP“), ve svém článku 9, nadepsaném „Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání“, stanoví:

„1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

2. Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

- 6 Článek 15 EÚLP, nadepsaný „Odstoupení od závazků v případě ohrožení“, stanoví:

„1. V případě války nebo jakéhokoli jiného veřejného ohrožení státní existence, může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.

2. Podle tohoto ustanovení nelze odstoupit od článku 2 [„Právo na život“], kromě úmrtí vyplývajících z dovolených válečných činů, a článků 3 [„Zákaz mučení“], 4 (odstavec 1) [„Zákaz otroctví“] a 7 [„Zákaz trestu bez zákona“].

[...]“

Unijní právo

Listina základních práv Evropské unie

- 7 Článek 10 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“), nadepsaný „Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání“, obsahuje odstavec 1, který je vypracován ve znění, které je totožné se zněním čl. 9 odst. 1 EÚLP.

- 8 Práva, od kterých se nelze odchýlit podle čl. 15 odst. 2 EÚLP, jsou zakotvena v článcích 2 a 4, čl. 5 odst. 1 a v článku 49 Listiny.

Směrnice

- 9 Podle třetího bodu odůvodnění směrnice je Ženevská úmluva základem mezinárodního právního režimu na ochranu uprchlíků.

- 10 Jak vyplývá z desátého bodu odůvodnění směrnice, vykládaného ve světle čl. 6 odst. 1 SEU, tato směrnice ctí práva, svobody a dodržuje zásady uznané Listinou. Tato směrnice zejména usiluje o zajištění plného dodržování lidské důstojnosti a práva na azyl u žadatelů o azyl, a to na základě článků 1 a 18 Listiny.

- 11 Šestnáctý a sedmnáctý bod odůvodnění směrnice znějí následovně:

„(16) Je třeba stanovit minimální normy pro definici a obsah postavení uprchlíka, a aby sloužily jako vodítko pro příslušné vnitrostátní orgány členských států při uplatňování Ženevské úmluvy.

- (17) Je nezbytné zavést společná kritéria uznávání žadatelů o azyl jako uprchlíků ve smyslu článku 1 Ženevské úmluvy.“
- 12 Podle jejího článku 1 je účelem směrnice stanovit minimální normy, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o mezinárodní ochranu, a obsah poskytnuté ochrany.
- 13 Podle článku 2 směrnice se pro účely směrnice rozumí:
- „a) ‚mezinárodní ochranou‘ postavení uprchlíka nebo postavení podpůrné ochrany, definované v písmenech d) a f);
- [...]
- c) ‚uprchlíkem‘ státní příslušník třetí země, který se v důsledku oprávněných obav před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů nachází mimo zemi své státní příslušnosti a je neschopen přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá ochranu dotyčné země [...]
- d) ‚postavením uprchlíka‘ uznání státního příslušníka třetí země nebo osoby bez státní příslušnosti členským státem za uprchlíka;
- [...]“
- 14 Článek 3 směrnice umožňuje členským státům zavést nebo zachovávat příznivější normy pro určování osob splňujících podmínky pro získání postavení uprchlíka a pro určování obsahu mezinárodní ochrany, jsou-li slučitelné se směrnicí.
- 15 Článek 4 směrnice, obsažený v kapitole II, nadepsané „Posuzování žádostí o mezinárodní ochranu“, definuje podmínky posuzování skutečností a okolností a ve svém odstavci 3 stanoví:
- „Posouzení žádosti o mezinárodní ochranu se provádí jednotlivě a jsou při něm zohledněny
- a) všechny významné skutečnosti týkající se země původu v době rozhodování o žádosti, včetně právních předpisů země původu a způsobu jejich uplatňování;
- b) významná prohlášení a dokumenty předložené žadatelem, včetně informací o tom, zda žadatel byl nebo by mohl být pronásledován [...]
- c) konkrétní postavení a osobní situace žadatele, včetně takových faktorů jako jsou původ, pohlaví a věk, aby na základě osobní situace žadatele bylo možno posoudit, zda by jednání, kterým žadatel byl nebo mohl být vystaven, mohla být považována za pronásledování [...]
- [...]“
- 16 Na základě čl. 4 odst. 4 směrnice skutečnost, že žadatel již byl pronásledován nebo byl vystaven přímým hrozbám takového pronásledování, je „závažným ukazatelem odůvodněnosti obav žadatele z pronásledování“, neexistují-li závažné důvody domnívat se, že pronásledování se již nebude opakovat.
- 17 Článek 6 směrnice, obsažený v uvedené kapitole II a nadepsaný „Původci pronásledování nebo vážné újmy“, uvádí:
- „Mezi původce pronásledování nebo vážné újmy patří

- a) stát;
- b) strany nebo organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu;
- c) nestátní původci, lze-li prokázat, že původci uvedení v písmenech a) a b), včetně mezinárodních organizací, nejsou schopni nebo ochotni poskytnout ochranu před pronásledováním nebo vážnou újmu, které jsou uvedeny v článku 7.“
- 18 Článek 9 směrnice, obsažený v její kapitole III nadepsané „Podmínky pro získání postavení uprchlíka“, v odstavcích 1 a 2 definuje akty pronásledování, když stanoví:
- „1. Za pronásledování ve smyslu čl. 1 odst. [části] A Ženevské úmluvy je považováno jednání, které je
- a) svou povahou nebo opakováním dostatečně závažné, aby představovalo vážné porušení základních lidských práv, zejména práv, od nichž se podle čl. 15 odst. 2 [EÚLP] nelze odchýlit nebo
- b) souběhem různých opatření, včetně porušování lidských práv, který je dostatečně závažný k tomu, aby postihl jednotlivce způsobem podobným uvedenému v písmenu a).
2. Za pronásledování ve smyslu odstavce 1 mohou být mimo jiné považována tato jednání:
- a) použití fyzického nebo psychického násilí [...];
- b) právní, správní, policejní nebo soudní opatření, která jsou sama o sobě diskriminační nebo jsou prováděna diskriminačním způsobem;
- c) nepřiměřené nebo diskriminační trestní stíhání nebo trestání;
- [...]“
- 19 Článek 9 odst. 3 směrnice vyžaduje existenci souvislosti mezi důvody pronásledování uvedenými v článku 10 a těmito akty pronásledování.
- 20 Článek 10 směrnice, nadepsaný „Důvody pronásledování“ a obsažený rovněž v kapitole III, stanoví v odstavci 1:
- „Při posuzování důvodů pronásledování přihlíží členský stát k těmto hlediskům:
- [...]
- b) pojem náboženství zahrnuje zejména zastávání teistických, neteistických a ateistických přesvědčení, účast nebo neúčast na formálních náboženských obřadech konaných soukromě nebo veřejně, sám nebo společně s jinými, jiné náboženské akty nebo vyjádření názorů anebo formu osobního nebo společenského chování založeného na jakémkoli náboženském přesvědčení nebo přikázaného jakýmkoli náboženským přesvědčením.
- [...]“
- 21 V souladu s článkem 13 směrnice členský stát přizná postavení uprchlíka žadateli, pokud splní zejména podmínky uvedené v člancích 9 a 10 směrnice.

Německé právo

- 22 Článek 16a odst. 1 základního zákona (Grundgesetz) stanoví:
„Osoby pronásledované z politických důvodů mají právo na azyl“.
- 23 Ustanovení § 1 zákona o azylovém řízení (Asylverfahrensgesetz), ve znění vyhlášeném dne 2. září 2008 (BGBl. 2008 I, s. 1798, dále jen „AsylVfG“), uvádí, že se tento zákon vztahuje na cizí státní příslušníky, kteří žádají o ochranu jakožto osoby pronásledované z politických důvodů ve smyslu čl. 16a odst. 1 základního zákona nebo o ochranu před pronásledováním podle Ženevské úmluvy.
- 24 Ustanovení § 2 AsylVfG stanoví, že osoby, které mají právo na azyl, mají na vnitrostátním území právní postavení vymezené Ženevskou úmluvou.
- 25 Právní postavení uprchlíka bylo původně upraveno § 51 zákona o vstupu a pobytu cizích státních příslušníků na spolkovém území (Gesetz über die Einreise und den Aufenthalt von Ausländern im Bundesgebiet).
- 26 Zákonem provádějícím směrnice Evropské unie v oblasti práva na pobyt a azyl (Gesetz zur Umsetzung aufenthalts- und asylrechtlicher Richtlinien der Europäischen Union) ze dne 19. srpna 2007 (BGBl. 2007 I, s. 1970), který vstoupil v platnost dne 28. srpna 2007, Spolková republika Německo provedla zejména směrnici.
- 27 Podmínky pro získání postavení uprchlíka jsou v současnosti stanoveny v § 3 AsylVfG. Jeho odst. 1 stanoví:
„Cizí státní příslušník je uprchlíkem ve smyslu [Ženevské úmluvy], pokud mu ve státě, kterého je státním příslušníkem, hrozí nebezpečí ve smyslu § 60 odst. 1 zákona [o pobytu, práci a začlenění cizích státních příslušníků na spolkovém území (Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet), ve znění vyhlášeném dne 25. února 2008 (BGBl. 2008 I, s. 162, dále jen ‚Aufenthaltsgesetz‘)] [...]“
- 28 Ustanovení § 60 odst. 1 Aufenthaltsgesetz v první a páté větě stanoví:
„Podle [Ženevské] úmluvy nesmí být cizí státní příslušník vyhoštěn do státu, ve kterém je z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů ohrožen jeho život nebo jeho svoboda. [...] Pro účely posouzení, zda jde o pronásledování ve smyslu první věty, je třeba použít [...] doplňujícím způsobem čl. 4 odst. 4 a články 7 až 10 [směrnice] [...]“

Spory v původním řízení a předběžné otázky

- 29 V lednu 2004 vstoupil Y na území Německa a v srpnu 2003 vstoupil Z na toto území, kde požádali o azyl a ochranu jakožto uprchlíci.
- 30 Na podporu svých příslušných žádostí uvedli, že skutečnost, že jsou členy muslimského společenství ahmadiyya, které je reformačním islámským hnutím, je donutila opustit jejich zemi původu. V tomto ohledu Y konkrétně uvedl, že ve vesnici, ze které pochází, jej skupina jedinců několikrát fyzicky napadla a na modlitební místo mu házela kameny. Tyto osoby mu hrozily smrtí a u policie na něj podaly stížnost, že urazil proroka Mohameda. Z uvedl, že s ním bylo špatně zacházeno a že byl uvězněn z důvodu svého náboženského přesvědčení.

- 31 Z předkládacích rozhodnutí vyplývá, že článek 298 C pákistánského trestního zákoníku stanoví, že členům ahmadistického společenství může být uložen trest odnětí svobody v délce trvání až tří let nebo pokuta, jestliže tvrdí, že jsou muslimy, jestliže kvalifikují svou víru jako islám, jestliže hlásají nebo propagují své náboženské vyznání nebo jestliže vyzývají jiné osoby k tomu, aby se připojily k jejich náboženskému vyznání. Kromě toho na základě článku 295 C téhož trestního zákoníku může být trest smrti nebo trest odnětí svobody na doživotí a pokuta uloženy každému, kdo poškodí jméno proroka Mohameda.
- 32 Rozhodnutími ze dne 4. května a 8. července 2004 Bundesamt žádosti Y a Z o azyl jako neopodstatněné zamítl a konstatoval, že podmínky pro získání postavení uprchlíka splněny nejsou.
- 33 V těchto rozhodnutích Bundesamt rovněž konstatoval, že v použitelném vnitrostátním právu neexistuje žádná překážka k vyhoštění Y a Z do Pákistánu a prohlásil, že mohou být do tohoto státu vyhoštěni. K odůvodnění rozhodnutí Bundesamt hlavně konstatoval, že neexistují dostatečné důkazy umožňující tvrdit, že dotyční žadatelé opustili zemi původu v důsledku oprávněných obav z toho, že by tam byli pronásledováni.
- 34 Y podal žalobu u Verwaltungsgericht Leipzig (správního soudu v Lipsku), který rozsudkem ze dne 18. května 2007 rozhodnutí Bundesamt přijaté v jeho neprospěch zrušil a uložil tomuto orgánu, aby konstatoval, že jakožto uprchlík splňuje podmínky zákazu vyhoštění do Pákistánu.
- 35 Z rozhodnutí Bundesamt zpochybnil u Verwaltungsgericht Dresden (správního soudu v Drážďanech). Rozhodnutím ze dne 13. července 2007 tento soud jeho žalobu zamítl, když měl za to, že zemi původu neopustil z důvodu oprávněných obav před pronásledováním.
- 36 Rozsudky ze dne 13. listopadu 2008 Sächsisches Oberverwaltungsgericht (vyšší správní soud spolkové země Sasko):
- odvolání podané Bundesbeauftragter für Asylangelegenheiten (spolkovým komisařem v oblasti azylu, dále jen „Bundesbeauftragter“) proti rozsudku vydanému v prvním stupni ve věci týkající se Y zamítl a
 - v návaznosti na odvolání podané Z proti rozsudku vydanému v prvním stupni, který se jej týkal, tento rozsudek změnil a Bundesamt uložil, aby konstatoval, že Z splňuje podmínky § 60 odst. 1 Aufenthaltsgesetz, a že je tedy zakázáno jej jakožto uprchlíka vyhostit do Pákistánu.
- 37 Tento soud měl konkrétně za to, že je nerozhodné, že Y a Z bylo před jejich odchodem z Pákistánu osobně vyhrožováno pronásledováním. Rozhodné je, že jakožto aktivní ahmadisté jsou každopádně v Pákistánu vystaveni nebezpečí hromadného pronásledování ve smyslu § 60 odst. 1 Aufenthaltsgesetz.
- 38 V případě návratu do Pákistánu by totiž nemohli nadále vykonávat náboženství na veřejnosti, protože jinak by se vystavili nebezpečí pronásledování, které je třeba zohlednit pro účely azylového řízení směřujícího k určení, zda je jim třeba přiznat postavení uprchlíka.
- 39 V rozsudcích ze dne 13. listopadu 2008 má Sächsisches Oberverwaltungsgericht za to, že pro ahmadistu, který v Pákistánu zachovává striktně své náboženské vyznání a jehož přesvědčení zahrnuje zejména skutečnost, že svou víru musí vykonávat veřejně, situace v tomto státě představuje závažné porušení svobody náboženského vyznání. S ohledem na velmi tvrdé sankce, které mu hrozí, a četné útoky prováděné nerušeně extremistickými skupinami by se podle zdravého rozumu měl ahmadista zřeknout jakéhokoli veřejného projevu své víry.
- 40 Podle zjištění Sächsisches Oberverwaltungsgericht jsou Y a Z velmi silně věřící osoby a v Pákistánu svou víru vykonávali aktivně. V Německu pokračují ve výkonu své víry a mají za to, že výkon jejich náboženského vyznání na veřejnosti je nezbytný k tomu, aby jim bylo umožněno zachovat si náboženskou identitu.

- 41 Bundesamt a Bundesbeauftragter proti uvedeným rozsudkům podali opravný prostředek „Revision“ k Bundesverwaltungsgericht (Spolkovému správnímu soudu) a uvedli, že odvolací soud působnost článku 9 a čl. 10 odst. 1 písm. b) směrnice vyložil příliš široce.
- 42 Bundesamt a Bundesbeauftragter, kteří odkazují na judikaturu, která byla v Německu platná před provedením směrnice v roce 2007, a sice judikaturu, na základě níž existence pronásledování s ohledem na právo na azyl byla připuštěna pouze v případě zásahu do „samotné podstaty“ svobody náboženského vyznání, ale nikoli v případě omezení výkonu náboženského vyznání na veřejnosti, mají za to, že omezení uložená ahmadistům v Pákistánu, která se týkají výkonu jejich víry na veřejnosti, nepředstavují zásah do této „samotné podstaty“.
- 43 Kromě toho podle Bundesamt a Bundesbeauftragter zjištění Sächsisches Obergerverwaltungsgericht týkající se způsobu, jakým Y a Z vykonávají náboženské vyznání v Německu, neumožňují stanovit, že Y a Z se nemohou vzdát provádění některých náboženských úkonů, které nenáleží do „samotné podstaty“ náboženské činnosti.
- 44 Podle předkládajícího soudu se věci, které mu byly předloženy, týkají otázky, jaké konkrétní zásahy do svobody náboženského vyznání ve smyslu článku 9 EÚLP mohou vést k uznání postavení uprchlíka ve smyslu čl. 2 písm. d) směrnice. Třebaže má za to, že zásahy do svobody náboženského vyznání mohou představovat „vážné porušení“ základních lidských práv ve smyslu čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice, má pochybnosti o tom, že jiné zásahy do svobody náboženského vyznání, než jsou zásahy týkající se základních prvků náboženské identity dotyčné osoby, mohou založit předpoklad pronásledování relevantní pro účely přiznání postavení uprchlíka.
- 45 Za těchto podmínek se Bundesverwaltungsgericht rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky, které jsou formulovány v každé z věcí C-71/11 a C-99/11 takřka totožně:

„1) Má být čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice [...] vykládán v tom smyslu, že ne každý zásah do svobody náboženského vyznání, který porušuje článek 9 EÚLP, představuje nezbytně akt pronásledování ve smyslu uvedené směrnice [...] a že naopak k vážnému zásahu do svobody náboženského vyznání jakožto základního lidského práva dojde pouze tehdy, je-li dotčena samotná podstata této svobody?

2) V případě kladné odpovědi na první otázku:

a) Zahrnuje samotná podstata svobody náboženského vyznání pouze projev a výkon náboženského vyznání v rámci vlastní domácnosti a sousedských vztahů, nebo může akt pronásledování ve smyslu čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice [...] spočívat také v tom, že v zemi původu vede výkon náboženského vyznání na veřejnosti k ohrožení života, tělesné nedotknutelnosti nebo osobní svobody a žadatel se jej z těchto důvodů vzdá?

b) V případě, že by samotná podstata svobody náboženského vyznání mohla zahrnovat i určité náboženské projevy na veřejnosti:

— je tedy k tomu, aby došlo k vážnému zásahu do svobody náboženského vyznání, dostačující, že má žadatel za to, že tento výkon jeho víry je nezbytný pro zachování jeho náboženské identity

— nebo je rovněž nezbytné, aby náboženské společenství, jehož je žadatel členem, tyto náboženské projevy považovalo za ústřední prvek své náboženské doktríny

— nebo je možné, že z jiných okolností, jako jsou obecné poměry v zemi původu, vyplývají další omezení?

3) V případě kladné odpovědi na první otázku:

Existují oprávněné obavy z pronásledování ve smyslu čl. 2 písm. c) směrnice [...], pokud je prokázáno, že žadatel bude po návratu do země původu vykonávat určité – do samotné podstaty náboženské svobody nespádající – náboženské akty, přestože tyto akty povedou k ohrožení jeho života, tělesné nedotknutelnosti nebo osobní svobody, nebo je možné po žadateli důvodně požadovat, aby se těchto aktů vzdal?“

- 46 Usnesením předsedy Soudního dvora ze dne 24. března 2011 byly věci C-71/11 a C-99/11 P spojeny pro účely písemné i ústní části řízení, jakož i rozsudku.

K předběžným otázkám

Úvodní poznámky

- 47 Z třetího, šestnáctého a sedmáctého bodu odůvodnění směrnice vyplývá, že Ženevská úmluva je základem mezinárodního právního režimu na ochranu uprchlíků a že ustanovení směrnice upravující podmínky přiznávání postavení uprchlíka, jakož i obsah tohoto postavení, byla přijata jako vodítko pro příslušné orgány členských států při uplatňování této úmluvy založeném na společných pojmech a kritériích (rozsudky ze dne 2. března 2010, Salahadin Abdulla a další, C-175/08, C-176/08, C-178/08 a C-179/08, Sb. rozh. s. I-1493, bod 52, jakož i ze dne 17. června 2010, Bolbol, C-31/09, Sb. rozh. s. I-5539, bod 37).
- 48 Výklad ustanovení směrnice tedy musí být prováděn ve světle systematiky a účelu této směrnice, s ohledem na Ženevskou úmluvu a ostatní příslušné smlouvy uvedené v čl. 78 odst. 1 SFEU. Jak vyplývá z desátého bodu odůvodnění směrnice, tento výklad musí rovněž ctít práva uznaná Listinou (v tomto smyslu viz výše uvedené rozsudky Salahadin Abdulla a další, body 53 a 54; Bolbol, bod 38, jakož i rozsudek ze dne 21. prosince 2011, N. S. a další, C-411/10 a C-493/10, Sb. rozh. s. I-13905, bod 75).

K první a druhé otázce

- 49 Podstatou prvních dvou otázek předkládajícího soudu v každé z předmětných věcí, přičemž tyto otázky je třeba přezkoumat společně, je, zda čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že každý zásah do svobody náboženského vyznání, který porušuje čl. 10 odst. 1 Listiny, může představovat „akt pronásledování“ ve smyslu uvedeného ustanovení směrnice, a zda je v tomto ohledu třeba odlišovat mezi „samotnou podstatou“ svobody náboženského vyznání a jejím vnějším projevem.
- 50 V tomto ohledu je třeba připomenout, že podle čl. 2 písm. c) směrnice je „uprchlíkem“ zejména státní příslušník třetí země, který se „v důsledku oprávněných obav před pronásledováním“ z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů nachází mimo zemi své státní příslušnosti a není schopen přijmout, nebo „vzhledem ke shora uvedeným obavám“ odmítá „ochranu“ dotyčné země.
- 51 Dotyčný státní příslušník tak musí mít vzhledem k okolnostem existujícím v jeho zemi původu a chování původců pronásledování oprávněné obavy, že bude vystaven pronásledování alespoň z jednoho z pěti důvodů uvedených ve směrnici a v Ženevské úmluvě, jedním z nich je přitom jeho „náboženské vyznání“.
- 52 V souladu s článkem 13 směrnice dotyčný členský stát přizná postavení uprchlíka žadateli, pokud splní podmínky stanovené zejména v člancích 9 a 10 směrnice.

- 53 Článek 9 směrnice definuje skutečnosti, které umožňují považovat jednání za pronásledování. V tomto ohledu čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice, na který překládající soud odkazuje v prvních dvou otázkách, uvádí, že relevantní jednání musejí být svou povahou nebo opakováním „dostatečně závažná“, aby představovala „vážné porušení základních lidských práv“, zejména absolutních práv, od nichž se podle čl. 15 odst. 2 EÚLP nelze odchýlit.
- 54 Kromě toho čl. 9 odst. 1 písm. b) směrnice uvádí, že souběh různých opatření, včetně porušování lidských práv, který je „dostatečně závažný“ k tomu, aby postihl jednotlivce způsobem „podobným“ uvedenému v čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice, je třeba rovněž považovat za pronásledování.
- 55 Článek 9 odst. 3 směrnice uvádí, že musí existovat souvislost mezi důvody pronásledování, k nimž patří „náboženství“ definované v čl. 10 odst. 1 písm. b) směrnice, a akty pronásledování.
- 56 Právo na svobodu náboženského vyznání zakotvené v čl. 10 odst. 1 Listiny odpovídá právu zaručenému v článku 9 EÚLP.
- 57 Svoboda náboženského vyznání představuje jeden ze základů demokratické společnosti a představuje základní lidské právo. Zásah do práva na svobodu náboženského vyznání může být tak závažný, že může být považován za případy uvedené v čl. 15 odst. 2 EÚLP, na které čl. 9 odst. 1 směrnice příkladmo odkazuje k určení, jaká jednání mají být zejména považována za pronásledování.
- 58 To však neznamená, že by každý zásah do práva na svobodu náboženského vyznání zaručeného čl. 10 odst. 1 Listiny představoval akt pronásledování, který by příslušné orgány zavazoval k tomu, aby tomu, kdo je vystaven předmětnému zásahu, přiznaly postavení uprchlíka ve smyslu čl. 2 písm. d) směrnice.
- 59 Ze znění čl. 9 odst. 1 směrnice naopak vyplývá, že k tomu, aby dotyčná jednání mohla být považována za pronásledování, je nezbytná existence „vážného porušení“ uvedené svobody, kterým je dotyčná osoba postížena významným způsobem.
- 60 Bez dalšího jsou tak vyloučena jednání, která představují omezení výkonu základního práva na svobodu náboženského vyznání ve smyslu čl. 10 odst. 1 Listiny, která jsou stanovená zákonem, i když toto právo neporušují, neboť se na ně vztahuje čl. 52 odst. 1 Listiny.
- 61 Ani jednání, která sice porušují právo uznané v čl. 10 odst. 1 Listiny, avšak jejichž závažnost se nevyrovná závažnosti porušení základních lidských práv, od nichž se na základě čl. 15 odst. 2 EÚLP nelze odchýlit, nelze považovat za pronásledování ve smyslu čl. 9 odst. 1 směrnice a článku 1A Ženevské úmluvy.
- 62 Pro konkrétní určení, jaká jednání mohou být považována za pronásledování ve smyslu čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice, není relevantní rozlišovat mezi jednáními, kterými je poškozena „samotná podstata“ („*forum internum*“) základního práva na svobodu náboženského vyznání, jež by nezahrnovalo náboženské činnosti na veřejnosti („*forum externum*“), a jednáními, kterými tato údajná „samotná podstata“ dotčena není.
- 63 Toto odlišování není slučitelné se širokou definicí pojmu „náboženství“, kterou směrnice podává v čl. 10 odst. 1 písm. b) tím, že začleňuje všechny jeho složky, bez ohledu na to, zda jsou veřejné či soukromé, kolektivní či individuální. Jednání, která mohou představovat „vážné porušení“ ve smyslu čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice, zahrnují závažná jednání, kterými je dotčena svoboda žadatele nejen vykonávat víru v soukromí, ale rovněž ji vykonávat veřejně.
- 64 Tento výklad může zajistit působnost čl. 9 odst. 1 směrnice, v rámci níž příslušné orgány mohou posoudit jakýkoli druh jednání, kterými je dotčeno základní právo na svobodu náboženského vyznání za účelem určení, zda jsou svou povahou nebo opakováním dostatečně závažná, aby mohla být považována za pronásledování.

- 65 Z toho vyplývá, že jednání, která mohou být svou inherentní závažností, jakož i závažností jejich důsledku pro dotčenou osobu považována za pronásledování, musejí být identifikována nikoli v závislosti na prvku svobody náboženského vyznání, který byl dotčen, ale v závislosti na povaze represe vykonané vůči dotyčné osobě a důsledcích této represe, jak generální advokát uvedl v bodě 52 svého stanoviska.
- 66 To, zda porušení práva zaručeného čl. 10 odst. 1 Listiny představuje pronásledování ve smyslu čl. 9 odst. 1 směrnice, je tedy určeno závažností opatření a sankcí, které byly přijaty nebo mohou být přijaty vůči dotyčné osobě.
- 67 Porušení práva na svobodu náboženského vyznání tudíž může představovat pronásledování ve smyslu čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice, jestliže žadateli o azyl z důvodu výkonu této svobody v jeho zemi původu vzniká skutečné nebezpečí, že bude zejména pronásledován či s ním bude jeden z původců uvedených v článku 6 směrnice zacházet nelidským či ponižujícím způsobem, anebo mu uloží nelidský či ponižující trest.
- 68 V tomto ohledu je třeba uvést, že jestliže příslušný orgán v souladu s čl. 4 odst. 3 směrnice provádí jednotlivě posouzení žádosti o mezinárodní ochranu, musí zohlednit všechna jednání, kterým žadatel byl nebo mohl být vystaven, aby mohlo být určeno, zda s ohledem na jeho osobní situaci tato jednání mohou být považována za pronásledování ve smyslu čl. 9 odst. 1 směrnice.
- 69 Vzhledem k tomu, že pojem „náboženství“ definovaný v čl. 10 odst. 1 písm. b) směrnice zahrnuje rovněž účast na formálních náboženských obřadech konaných veřejně, sám nebo společně s jinými, zákaz takové účasti může představovat jednání, které je dostatečně závažné ve smyslu čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice, a tedy pronásledování, jestliže v dotyčné zemi původu vznikne pro žadatele skutečné nebezpečí spočívající zejména v tom, že bude pronásledován či s ním bude jeden z původců uvedených v článku 6 směrnice zacházet nelidským či ponižujícím způsobem, anebo mu uloží nelidský či ponižující trest.
- 70 Posouzení takového nebezpečí pro příslušný orgán znamená zohlednění řady jak objektivních, tak subjektivních skutečností. Subjektivní okolnost, že provádění náboženských úkonů na veřejnosti určitým způsobem, který je předmětem zpochybněných omezení, je pro dotyčnou osobu zvláště významné pro účely zachování její náboženské identity, je relevantní skutečností při posuzování úrovně nebezpečí, kterému je žadatel vystaven v zemi původu z důvodu svého náboženského vyznání, třebaže provádění náboženských úkonů takovým způsobem nepředstavuje ústřední prvek pro dotyčné náboženské společenství.
- 71 Ze znění čl. 10 odst. 1 písm. b) směrnice totiž vyplývá, že působnost ochrany přiznané z důvodu pronásledování souvisejícího s náboženstvím se vztahuje jak na formy osobního nebo společenského chování, které dotyčná osoba považuje za nezbytné pro ni samotnou, a sice formy chování „založeného na jakémkoli náboženském přesvědčení“, tak na formy stanovené náboženskou doktrínou, a sice formy chování „příkázaného jakýmkoli náboženským přesvědčením“.
- 72 S ohledem na všechny předcházející úvahy je třeba na první a druhou otázku položenou v každé z obou věcí odpovědět tak, že čl. 9 odst. 1 písm. a) směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že:
- každý zásah do svobody náboženského vyznání, který porušuje čl. 10 odst. 1 Listiny, nemůže představovat „akt pronásledování“ ve smyslu uvedeného ustanovení směrnice;
 - existence aktu pronásledování může vyplývat ze zásahu do vnějšího projevu uvedené svobody a
 - pro účely posouzení, zda zásah do práva na svobodu náboženského vyznání, který porušuje čl. 10 odst. 1 Listiny, může představovat „akt pronásledování“, musejí příslušné orgány s ohledem na osobní situaci dotyčné osoby ověřit, zda této osobě z důvodu výkonu této svobody v její zemi

původu vznikne skutečné nebezpečí spočívající zejména v tom, že bude pronásledována či s ní bude jeden z původců uvedených v článku 6 směrnice zacházet nelidským či ponižujícím způsobem, anebo jí uloží nelidský či ponižující trest.

Ke třetí otázce

- 73 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu položené v každé z věcí je, zda čl. 2 písm. c) směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že jsou obavy žadatele před pronásledováním oprávněné, jestliže se žadatel může vyhnout vystavení pronásledování v zemi původu tím, že se v ní vzdá výkonu některých náboženských aktů.
- 74 Za účelem odpovědi na tuto otázku je třeba poznamenat, že se týká situace, kdy žadatel – jak je tomu v případě věcí v původním řízení – ještě nebyl pronásledován nebo vystaven přímým hrozbám pronásledování z důvodu náboženského vyznání.
- 75 Z neexistence takového „závažného ukazatele odůvodněnosti obav“ žadatelů ve smyslu čl. 4 odst. 4 směrnice vychází potřeba předkládajícího soudu zjistit, v jaké míře by mohlo být přípustné – jestliže žadatel své obavy nemůže odůvodnit již utrpěným pronásledováním z důvodu svého náboženského vyznání – vyžadovat, aby se poté, co se vrátí do své země původu, i nadále vyhýbal skutečnému nebezpečí pronásledování.
- 76 V tomto ohledu je nutno konstatovat, že v systému směrnice se příslušné orgány, jestliže v souladu s jejím čl. 2 písm. c) posuzují, zda jsou obavy žadatele před pronásledováním oprávněné, snaží zjistit, zda prokázané okolnosti představují či nikoli takovou hrozbu, že by se dotyčná osoba mohla s ohledem na svou osobní situaci oprávněně obávat, že bude skutečně vystavena aktům pronásledování.
- 77 Toto posouzení velikosti nebezpečí, které musí být v každém případě prováděno s ostražitostí a opatrností (výše uvedený rozsudek Salahadin Andulka a další, bod 90), je založeno pouze na konkrétním zhodnocení skutečností a okolností v souladu s pravidly uvedenými zejména v článku 4 směrnice.
- 78 Z žádného z těchto pravidel nevyplývá, že při posouzení velikosti nebezpečí, že skutečně v určitém kontextu dojde k aktům pronásledování, je třeba zohlednit možnost, kterou má žadatel, aby se vyhnul nebezpečí pronásledování tím, že se vzdá provádění náboženských úkonů dotčeným způsobem, a v důsledku toho ochrany, kterou mu má směrnice zaručit prostřednictvím příznání postavení uprchlíka.
- 79 Z toho vyplývá, že jestliže se prokáže, že dotyčná osoba bude po návratu do země původu provádět náboženské úkony způsobem, který ji vystaví skutečnému nebezpečí pronásledování, bude jí muset být příznáno postavení uprchlíka v souladu s článkem 13 směrnice. Skutečnost, že by se mohla vyhnout nebezpečí tím, že by se vzdala některých náboženských aktů, v zásadě není relevantní.
- 80 S ohledem na tyto úvahy je třeba na třetí otázku položenou v každé z obou věcí odpovědět tak, že čl. 2 písm. c) směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že obavy žadatele před pronásledováním jsou oprávněné, jestliže příslušné orgány s ohledem na osobní situaci žadatele mají za to, že je důvodné domnívat se, že po jeho návratu do země původu bude vykonávat náboženské akty, které jej vystaví skutečnému nebezpečí pronásledování. Při individuálním posuzování žádosti směřující k získání postavení uprchlíka uvedené orgány od žadatele nemohou důvodně očekávat, že se těchto náboženských aktů vzdá.

K nákladům řízení

- 81 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 9 odst. 1 písm. a) směrnice Rady 2004/83/ES ze dne 29. dubna 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany, musí být vykládán v tom smyslu, že:
 - každý zásah do svobody náboženského vyznání, který porušuje čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie, nemůže představovat „akt pronásledování“ ve smyslu uvedeného ustanovení směrnice;
 - existence aktu pronásledování může vyplývat ze zásahu do vnějšího projevu uvedené svobody a
 - pro účely posouzení, zda zásah do práva na svobodu náboženského vyznání, který porušuje čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie, může představovat „akt pronásledování“, musejí příslušné orgány s ohledem na osobní situaci dotyčné osoby ověřit, zda této osobě z důvodu výkonu této svobody v zemi původu vznikne skutečné nebezpečí spočívající zejména v tom, že bude pronásledována či s ní bude jeden z původců uvedených v článku 6 směrnice 2004/83 zacházet nelidským či ponižujícím způsobem, anebo jí uloží nelidský či ponižující trest.
- 2) Článek 2 písm. c) směrnice 2004/83 musí být vykládán v tom smyslu, že obavy žadatele před pronásledováním jsou oprávněné, jestliže příslušné orgány s ohledem na osobní situaci žadatele mají za to, že je důvodné domnívat se, že po jeho návratu do země původu bude vykonávat náboženské akty, které jej vystaví skutečnému nebezpečí pronásledování. Při individuálním posuzování žádosti směřující k získání postavení uprchlíka uvedené orgány od žadatele nemohou důvodně očekávat, že se těchto náboženských aktů vzdá.

Podpisy.